

Yeni Türk Edebiyatı'nın Temel Kavramları

Levent Ali ÇANAKLI¹

1839'da Türk tarihinin en önemli dönüşüm hamlelerinden olan Tanzimat Fermanı'nın ilanı ve onunla birlikte hızlanan Batılılaşma süreci, Türk edebiyatının “Yeni Türk Edebiyatı” dediğimiz ve bugünü de içine alan döneminin temeli olarak değerlendirilir.² Türk Teceddüt Edebiyatı, Avrupai Türk Edebiyatı, Modern Türk Edebiyatı, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Çağdaş Türk Edebiyatı gibi farklı adlandırmalara rağmen “Yeni Türk Edebiyatı” adlandırması bugün Türklük biliminin en yaygın tercihidir.³

Yeni Türk Edebiyatı, başlangıcından bu yana geçen iki asır boyunca büyük bölümü Batı kaynaklı olmak üzere kendisini besleyip şekillendiren birçok edebî anlayışın/hareketin, siyasi fikrin, ideolojinin etkisinde kalmıştır. Pozitivist dünya görüşü, romantizm, milliyetçilik, vatan düşüncesi, komünizm, İslamcılık, klasik Türk şiiri (yani gelenek), ilerlemecilik gibi pek çok yönlendiriciyi bu çerçevede sıralayabiliriz. Bunların her biri -bazıları aynı kültür dairesinde bulunsalar da- farklı zihinsel süreçlerin ürünleri olduğu için, Yeni Türk Edebiyatı'nın mesela bir divan şiiri gibi (tür, vezin, mazmun, edebî sanatlar, dünya görüşü, din, tasavvuf vb. açılardan) kavramsal bütünlük arz etmeyip ayrışık mahiyet taşımasına yol açmıştır. Dolayısıyla Türk edebiyatının

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi AD., alicanakli@uludag.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3834-3431

² Yeni Türk Edebiyatı'nı Tanzimat hareketinin bir parçası ya da ondan doğmuş bir edebiyat olarak görmenin yanılığının olduğu dair ve “Tanzimat Edebiyatı” adlandırması etrafında bir değerlendirme için bkz. Akün, 2006, 116.

³ “Türk” adının Anadolu Türklerine münhasır olmadığı göz önüne alınınca “Yeni Türk Edebiyatı”nın bütün Türk ülkelerini içine alacak kadar geniş boyutlu bir adlandırma olabileceğini de -Türklüğünü bütün olarak görmek noktasında- düşünmek gereklidir.

Şinasi'nin yayına hazırladığı Fatin Davud'un *Tezkire-i Hatimetü'l-Eşar* adlı eseri, modern dönemdeki ilk biyografi denemesi sayılmaktadır. Beşir Fuat'ın *Victor Hugo* ve *Volter* adlı eserleri, tenkitli biyografinin o dönemki örnekleri arasındadır (Çelik, 2022).

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş. (2018). Millî Edebiyat Dönemi (1911-1923). *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3, 308-399. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Akün, Ö. F. (2006). Bir Türk Edebiyatı Tarihi Yazmak Mümkün müdür? *TÜBAR*, XIX, 107-116.
- Akyıldız, A. (2011a). Tanzimat. *DİA*, 40, 1-10. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akyıldız, A. (2011b). Tercüme Odası. *DİA*, 40, 504-506. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Berkes, N. (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. İstanbul: YKY.
- Bulut, Y. (2007). Oryantalizm. *DİA*, 33, 428-437. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Çağrı, M. (1998). Hürriyet. *DİA*, 18, 502-508. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çağrı, M. (2012). Vatan. *DİA*, 42, 563-564. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çelik, Y. (2022). Biyografi Yazma Geleneği ve Cumhuriyet Sonrasında Biyografi Sözlükleri. *Bilig*, 102, 1-25.
- Çetin, N. (2007). Garpcılık (Batıcılık) Düşüncesi. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2007). II. Meşrutiyet Döneminde Milliyetçilik Düşüncesi ve Türk Edebiyatına Yansıması. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2018). Mensur Şiir. *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3, 291-307. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Doğan, Â. (2007). Fecr-i Âti Topluluğu. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün, İ. (1991). *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2006). *Yeni Türk Edebiyatı, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ercilasun, B. (2018). Tenkit (1860-1923). *Türk Edebiyatı Tarihi*, 3, 249-290. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1940). Tanzimatta İçtimai Hayat. *Yüzüncü Yılında Tanzimat*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Görgün, T. (2003). Medeniyet. *DİA*, 28, 298-301. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gür, A. (2007). II. Meşrutiyet Döneminde İslamcılık ve Bu Düşüncenin Edebiyata Yansıması. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Hanioğlu, M. Ş. (1992). Batılılaşma. *DİA*, 5, 1488-152. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hanioğlu, M. Ş. (2004). Meşrutiyet. *DİA*, 29, 388-393. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hanioğlu, M. Ş. (2012). Türkçülük. *DİA*, 41, 551-554. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kahraman, A. (1998). Hikâye. *DİA*, 17, 493-501. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kahraman, A. (2003a). Makale. *DİA*, 27, 408. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kahraman, A. (2003b). Matbuat. *DİA*, 28, 121-125. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaplan, M. (1997). *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yedigece Kitapları.
- Mengi, N. (2005). Bir Edebi Tür Olarak Deneme ve Türk Edebiyatındaki Yeri. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/2, 353-368.
- Meriç, C. (1997). *Mağaradakiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okay, M. O. (2017). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okay, M. O.-Kahraman, A. (2008). Roman. *DİA*, 35, 160-164. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2002). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ömer Seyfettin (2016). *Bütün Nesirleri* (haz. Nâzım Hikmet Polat). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Önal, M. (2007). Yeni Türk Edebiyatı Teriminin Tanımı İçin Bazı Ölçütler. *Türkbilgi*, 13, 85-114.
- Özcan, A. (2007). Osmanlıcılık. *DİA*, 33, 485-487. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2009). Servet-i Fünûn. *DİA*, 36, 573-575. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2011). Giriş. *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sağlam, N. (2006). Türk Edebiyatında Edebi Röportaj. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/8, 415-478.
- Said, E. W. (2016). Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sevük, İ. H. (1340). *Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Tanpınar, A. H. (2007). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: YKY.
- Timur, T. (2002). *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Uçman, A. (2011). Tenkit. *DİA*, 40, 462-465. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uzun, M. İ. (2007). Nesir. *DİA*, 33, 9-11. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1994). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2016). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yapar Gönenç, A. (2007). Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 63-78.